

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 4, 2016

MAGDALENA WANDA ZEGARLIŃSKA

PUNO W LONDYNIE

SPRAWOZDANIE Z VI KONFERENCJI KWIETNIOWEJ PUNO

9 kwietnia 2016 roku w siedzibie Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) w Londynie odbyła się VI Konferencja Kwietniowa PUNO, dedykowana pamięci Ryszarda Kaczorowskiego, ostatniego prezydenta RP na uchodźstwie. Tegoroczna edycja poświęcona była „Wkładowi polskich artystów i pisarzy w kulturę brytyjską po 1945 roku” i przyciągnęła liczne grono słuchaczy związanych ze środowiskiem kulturalnym i akademickim Wielkiej Brytanii. Swoją obecnością zaszczylicili organizatorów znamienici goście:

- JE ambasador – Witold Sobków;
- kierownik Wydziału Konsularnego RP w Londynie – konsul Michał Mazurek;
- zastępca przewodniczącego sejmowej Komisji Łączności z Polakami za Granicą – poseł Leonard Krasulski;
- poseł Piotr Pyzik z Komisji Spraw Zagranicznych;
- rektor Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii – ks. prałat Stefan Wylęzek;
- ks. dr hab. Norbert Pikuła – prof. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
- oraz kapelan PUNO – ks. dr Władysław Wyszowadzki.

Wystąpienia zaprezentowało 16 referentów, których wysłuchało około 80 słuchaczy. Każdy z uczestników otrzymał program konferencji, referentom rozdano również folder informacyjny zawierający abstrakty poszczególnych wystąpień oraz biogramy prelegentów.

Tegoroczna odsłona konferencji została podzielona na cztery sesje, podczas których zaprezentowano twórczość wybitnych artystów polskich działających na obczyźnie, każda poświęcona artystom z innego pokolenia: od nieżyjących twórców, przez artystów starszego i średniego pokolenia, po współcześnie tworzących utalentowanych młodych artystów. Podczas ostatniej sesji oddano głos samym twórcom, reprezentującym także galerie, teatry, grupy artystyczne i literackie.

Konferencję rozpoczęła uroczystym powitaniem zaproszonych gości Jej Magnificencja rektor PUNO, prof. dr hab. Halina Taborska. We wprowadzeniu przybliżyła zgromadzonym ogólny zarys i koncepcję konferencji oraz zwróciła uwagę na to, jak ważne jest pamiętanie i rozmawianie na forum publicznym o dokonaniach polskich artystów na obczyźnie i ich wkładzie w kulturę brytyjską.

Pierwsza sesja, w której upamiętniono nieżyjących już twórców, rozpoczęła się wystąpieniem prof. dr. hab. Jana Wiktora Sienkiewicza, wybitnego historyka i krytyka sztuki, badacza polskiego życia artystycznego na emigracji w latach 1939–1989, członka międzynarodowych towarzystw naukowych i redakcji (m.in. International Association of Art Critics), laureata Srebrnego Medalu Prezydenta RP oraz Brązowego Medalu Zasłużony Kulturze „Gloria artis” za wybitne zasługi na rzecz promocji polskiej sztuki i kultury na emigracji. Prof. Sienkiewicz przedstawił referat pt. „Polscy artyści plastycy w Wielkiej Brytanii 1945–1989. Pracownie, grupy artystyczne i galerie. Stań badań”. Prześledził w nim rozwój polskiej powojennej sztuki imigracyjnej w epoce przemian ustrojowych oraz dokonał oceny 30-letnich badań historyków sztuki, prowadzonych po 1989 roku, mających na celu opracowanie dorobku polskiej kultury powstałej w Wielkiej Brytanii. Ponadto omówił różne inicjatywy wydawnicze, dążące do kompleksowego omówienia dorobku artystycznego powojennych twórców, dla których Wielka Brytania stała się nową ojczyzną. Wystąpienie prof. Sienkiewicza wprowadziło słuchaczy w temat konferencji, prezentując kontekst historyczny i przedstawiając aktualny stań badań nad polskimi inicjatywami artystycznymi, podejmowanymi na obczyźnie.

Kolejną prelegentką była rektor PUNO Halina Taborska – historyk sztuki, badaczka monumentów upamiętniających ofiary cywilne II wojny światowej, autorka licznych publikacji, cenionych w Polsce i na świecie, profesor wizytująca na czołowych światowych uczelniach – której wystąpienie pt. „Witraże maryjne Aleksandra P. Kleckiego, »Our Lady Immaculate & St Philip Neri Catholic Church w Uckfield«” skupiło się na sztuce sakralnej. Pani rektor rozpoczęła referat od prześledzenia życia i twórczości Aleksandra Pawła Kleckiego (1927–2014), uznanego w Wielkiej Brytanii rzeźbiarza, grafika, architekta, twórcy murali i witraży. To właśnie te ostatnie stały się głównym przedmiotem prezentacji. Prof. Taborska szczegółowo omówiła kolorystykę i symbolikę barw oraz geometryzację postaci jako środek przekaza-

zu artystycznego – pokazanie dramatu Matki bolejącej nad śmiercią Syna (Bożego) oraz przedstawienie jej jako orędowniczki cierpiących ludzi. Słuchacze zostali zapoznani z wyjątkowo silnym ładunkiem emocjonalnym witraży artysty. Ponadto Aleksander P. Klecki został zaprezentowany jako „rzeźbiarz pamięci narodowej”, który w swojej twórczości zawierał wątki martyrologiczne – katyńskie i syberyjskie.

Jako trzecia w tej sesji wystąpiła mgr Żaneta Steffek z Zakładu Badań nad Emigracją PUNO, która odczytała referat prof. dr Alicji Moskalowej, znanego w środowiskach emigracyjnych historyka literatury, krytyka literackiego i tłumaczki, pt. „Jerzy Pietrkiewicz (Peterkiewicz) i jego wkład w literaturę angielską”. Referat prof. Moskalowej skupił się na biografii Pietrkiewicza i jego wkładzie w literaturę brytyjską. Ponadto została omówiona działalność naukowa pisarza i jego dokonania w zakresie opracowania antologii średniowiecznej poezji oraz biografii takich znamienitych twórców polskiej kultury, jak Jan Potocki, Cyprian Kamil Norwid czy papież Jan Paweł II.

Pierwszą sesję zakończyło wystąpienie prof. dr hab. Ewy Lewandowskiej-Tarasiuk pt. „Kulturowe pomosty – Bolesław Taborski, tłumacz i interpretator”. Pani profesor, specjalistka w dziedzinie kultury literackiej i kultury języka oraz Kierownik Zakładu Wychowania Muzycznego i Literackiego w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, a także Zakładu Współczesnej Kultury Literackiej i Artystycznej PUNO, jest autorką licznych publikacji wydanych w Polsce i na świecie, audycji radiowych i telewizyjnych. W swoim wystąpieniu skupiła się na przedstawieniu postaci wybitnego tłumacza tekstów polskich i angielskich, teatrologa, filologa, poety, eseisty i dziennikarza, jakim był Bolesław Taborski. Szczególna uwaga została poświęcona jego tłumaczeniom dramatów Karola Wojtyły, szekspirowskiej eseistyki Jana Kotta oraz teorii teatru „Laboratorium” Jerzego Grotowskiego. Bolesław Taborski został przedstawiony jako wybitny tłumacz, który swoją twórczością przyczynił się do usytuowania polskiej kultury w przestrzeni europejskiej i światowej, a jednocześnie jako wirtuoz w dziedzinie tłumaczeń literackich i twórca pomostów międzykulturowych.

W sesji drugiej zostały ukazane sylwetki żyjących twórców starszego i średniego pokolenia. Sesję rozpoczęła dr Dobrosława Platt, która omówiła „Artystyczne drogi Janiny Baranowskiej”. Pani doktor jest dyrektorem Biblioteki Polskiej POSK w Londynie, kuratorką wystaw, redaktorką i autorką artykułów dotyczących twórczości Jana Nowaka-Jeziorańskiego, dawniej kustosz, związany z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk. W swoim wystąpieniu dr Platt przybliżyła sylwetkę Janiny Baranowskiej, wybitnej artystki, której obrazy, ikony, majoliki, rzeźby ceramiczne, murale i witraże prezentowane były podczas wystaw na całym świecie, m.in. w Argentynie, Australii, Belgii, Francji, Niemczech, Polsce

i Wielkiej Brytanii. Charakterystyczny styl, bliski abstrakcji sama malarka nazywała *reflections*. Oprócz omówienia różnorodności form artystycznych i energii twórczej, jaką prezentowała artystka, autorka referatu skupiła się na burzliwych losach swojej bohaterki, która podzieliła los polskich zesłańców do Kazachstanu. Szczegółowo zostały omówione trudy jej powrotu do Europy, powojenne kształcenie artystyczne w Wielkiej Brytanii pod kierunkiem Dawida Bomberga oraz samodzielny rozwój artystyczny.

Jako druga głos zabrała Anna Błasiak, uznana poetka młodego pokolenia, zamieszkała w Wielkiej Brytanii, tłumaczka prozy dziecięcej i młodzieżowej oraz współczesnej poezji irlandzkiej. Pani Błasiak omówiła twórczość innego polskiego literata tworzącego na obczyźnie – Jana Krasnowolskiego. W referacie zwróciła uwagę na „autorską wersję minimalizmu” prezentowaną przez autora i przynależność jego opowiadań do tzw. *lad lit* – nurtu popularnego w latach 90. XX wieku, w którym głównym bohaterem jest młody mężczyzna i jego życiowe rozterki związane z dojrzewaniem i szukaniem swego miejsca w świecie i we współczesnej rzeczywistości kapitalistycznej. Krasnopolski, wnuk znanego polskiego pisarza Jana Józefa Szczepańskiego, w 2006 roku wyjechał do Wielkiej Brytanii i od tego czasu jego twórczość skupia się na portretowaniu życia polskiego środowiska emigracyjnego, szczególnie młodego pokolenia. Autorka referatu zastanawiała się też nad faktem, dlaczego zaledwie jedno opowiadanie Krasnowolskiego zostało do tej pory przetłumaczone na język angielski pomimo idealnego wpisania się jego twórczości w obecne trendy wydawnicze na Wyspach.

Następnie powrócono do artystów średniego pokolenia. O Wojciechu Antonim Sobczyńskim opowiedziała mgr Ewa Sobczyk, doktorantka Katedry Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W swoim wystąpieniu przybliżyła sylwetkę Wojciecha A. Sobczyńskiego – znanego malarza, rzeźbiarza, krytyka sztuki i konserwatora, cenionego na Wyspach Brytyjskich. W referacie została omówiona artystyczna wizja, fascynacje i wszechstronność artysty oraz jego inspiracje, został przedstawiony jako twórca łączący doświadczenia różnych kultur i pokoleń.

Następnie głos zabrał artysta – Andrzej M. Borkowski, który w niezwykle interesujący sposób opowiedział „O twórczości własnej”. Krytyk sztuki, artysta wizualny, performer, założyciel grup teatralnych, od 1982 roku żyjący i tworzący w Londynie, przedstawił swoje artystyczne inspiracje i omówił wybrane dzieła. Na pokazie slajdów zaprezentował rysunki i grafiki, na których koncentruje się jako artysta, często wykorzystując motywy i inspiracje roślinne. Ponadto opowiedział o fascynacji fotografią i tradycyjnym malarstwem na szkle, jakimi posługuje się do wyrażania artystycznych wizji. Wystąpienie Andrzeja Borkowskiego spotkało się z bardzo en-

tuzjastycznym przyjęciem, a jego niezwykła osobowość idealnie komponowała się z treścią zaprezentowanego wystąpienia.

Po omówionej serii wystąpień uczestnicy zaangażowali się w niezwykle interesującą dyskusję, podczas której zastanawiano się nad stanem polskiej kultury na obczyźnie i analizowano sposoby propagowania polskich twórców oraz ważność podejmowania inicjatyw medialnych w tym celu.

Sesję trzecią otworzył Wojciech A. Sobczyński, którego twórczość przybliżyła w poprzedniej sesji mgr Ewa Sobczyńska. Artysta opowiedział o współczesnej polskiej sztuce w Wielkiej Brytanii, której historię zilustrował za pomocą sekwencji przeźroczy, prezentujących najciekawsze dokonania powojennych twórców. Głównym celem prezentacji była odpowiedź na pytanie: „Co artyści mówią w swoich pracach i jak rozumieć ich język?”. Aby to zrobić, prelegent skupił się na omówieniu twórczości wybranych twórców, autorów murali, instalacji świetlnych, rzeźb i obrazów, którzy w pewien sposób definiują trendy, jakie można zaobserwować we współczesnej polskiej sztuce na obczyźnie. Słuchaczy zabrał w fascynującą podróż w poszukiwaniu „istoty piękna”.

Następnie Sylwia Krasoń przybliżyła zebranym działalność portalu i czasopisma „Contemporary Lynx”, które od 2013 roku stara się być „Na tropie polskich artystów w Wielkiej Brytanii”. Referentka to założycielka i inicjatorka projektu, redaktorka naczelna magazynu, angażująca się w inicjatywy artystyczne i starająca się pokazać czytelnikom najnowsze dokonania polskich młodych artystów na obczyźnie. Co istotne, „Contemporary Lynx” jest magazynem wydawanym w języku angielskim, traktującym o polskich artystach tworzących poza granicami ojczyzny, nie tylko w Wielkiej Brytanii. Sylwia Krasoń skupiła się na przybliżeniu sylwetek dwóch artystek z różnych pokoleń: Goshki Macugi (ur. 1967) oraz Alicji Patanowskiej (ur. 1983), których instalacje można oglądać w światowych galeriach. Rozważania oparte były na różnicy pokoleniowej pomiędzy obiema artystkami i wpływie tej różnicy na ich artystyczne kreacje.

Kolejną prelegentką była Alicja Kaczmarek, animatorka wielu wydarzeń społeczno-kulturalnych, dyrektor Polish Expats Association, reprezentująca galerię sztuki współczesnej „Centrala”, działającą w Birmingham. Przedstawiła projekt „Conversio” dr Małgorzaty Dawidek-Gryglickiej, który w ubiegłym roku można było podziwiać w „Centrali”. Projekt skupia się na historiach kobiet – imigrantek, które do Wielkiej Brytanii przyjechały głównie z Europy i krajów postkolonialnych. Zaprezentowane bohaterki pochodzą z różnych środowisk, kręgów kulturowych, mówią różnymi językami i są w różnym wieku. To, co je łączy, to status imigrantki oraz ciekawa historia życia, którą mają do opowiedzenia. W trakcie trwania instalacji Małgorzata Dawidek-Gryglicka zrealizowała wideoanimacje, pokazała serie

grafik i zorganizowała cykl warsztatów. Prześledziła procesy adaptacji w kontekście zmiany sytuacji życiowej, a kobiece ciało potraktowała jako nośnik informacji na temat przeszłości i życiowych doświadczeń. W projekcie dr Dawidek-Gryglickiej ciało ludzkie jest medium pamięci historycznej, elementem kultury, narracją, nośnikiem fabuły. Ogół zebranych materiałów został wykorzystany do stworzenia wyjątkowej instalacji, która ciało przedstawia fragmentarycznie jako abstrakcyjny nośnik informacji, element artystycznej mozaiki. W projekcie tym autorka, ceniona na świecie artystka wizualna i krytyk sztuki, laureatka wielu nagród i stypendiów, zaprezentowała swoje artystyczne inspiracje i w wyjątkowy sposób pokazała związek człowieka ze sztuką i odczucia kobiet – imigrantek. Tym samym wyraźnie nawiązała do przenikania się kręgów kulturowych w Wielkiej Brytanii w środowiskach artystycznych i w artystycznych kreacjach.

Na zakończenie sesji prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk w referacie pt. „Prasa jako źródło do badań nad dokonaniem artystycznymi Polaków na obczyźnie” omówiła promocję polskich artystów we współczesnych mediach. Prelegentka pełni funkcję dyrektora Instytutu Dziennikarstwa i Informacji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, jest autorką licznych artykułów i publikacji, członkiem Zarządu Komisji Prasoznawczej PAN oraz redaktor naczelną „Zeszytów Naukowych PUNO”. W swojej działalności naukowej zajmuje się przede wszystkim prasą emigracyjną, szczególnie w Wielkiej Brytanii. W wystąpieniu konferencyjnym zwróciła uwagę obecnych na rolę polskiej prasy wydawanej na obczyźnie w badaniu stanu współczesnej polskiej kultury poza granicami kraju oraz śledzeniu dokonań polskich artystów na obczyźnie. Za szczególnie istotne zostały uznane czasopisma pokolenia „niezłomnych”, takie jak m.in. „Wiadomości” londyńskie, „Orzeł Biały” czy wydawana w Paryżu „Kultura”. Czasopisma te regularnie zamieszczały sprawozdania i recenzje wystaw czy wernisaży, odbywających się w najważniejszych brytyjskich i francuskich galeriach, m.in. Gimmel & Fils Gallery, Guildhall Gallery, Hannover Gallery, Jablonsky Gallery, POSK Gallery, Royal Academy of Art. Ponadto we wspomnianych czasopismach zamieszczano biografie i sylwetki polskich artystów i grup oraz omawiano ich dokonania. Stąd, jak twierdzi prelegentka, publikacje te są źródłem rzetelnych opracowań, dokumentujących twórczość polskich artystów na obczyźnie i ich rolę w badaniu stanu polskiej kultury na obczyźnie jest nie do przecenienia.

Podczas ostatniej sesji oddano głos artystom – animatorom życia kulturalnego w Londynie. Jako pierwsza została zaprezentowana galeria Studio Sienko Gallery, którą kieruje jej twórczyni, Olga Sienko. Studiowała pod okiem znanych twórców sztuk plastycznych, m.in. Stanleya Jonesa, Andrzeja Rudzińskiego, Ireny Snarskiej czy Przemysława Trzeciaka i wielokrotnie prezentowała swoje dzieła podczas wy-

staw i wernisaży. Wystąpienie dotyczyło początków istnienia galerii i trudów, jakie jej twórcy napotykali w procesie rozwoju. Galeria powstała w 1993 roku w dzielnicy Borough w Londynie i zadebiutowała wystawą akwafort Konstantego Brandla. Przez wiele lat budowała sieć kontaktów i umacniała swoją pozycję na artystycznej mapie Londynu. Olga Sienko opowiedziała również o ciekawych inicjatywach artystycznych podejmowanych przez galerię i ich recepcji wśród odwiedzających oraz uczestników: koncertów, wieczorów poetyckich, przedstawień, warsztatów, wyjazdów plenerowych. Słuchacze zostali zapoznani z etosem galerii, który zakłada umożliwienie zaprezentowania się artystom niekomercyjnym, których twórczość odzwierciedla ich energię twórczą i wyjątkowy ładunek emocjonalny. Co istotne, galeria nie ogranicza się do prezentacji polskich twórców, lecz daje taką możliwość każdemu interesującemu artyście. Dlatego jest miejscem spotkań ludzi z różnych kręgów cywilizacyjnych i umożliwia artystyczne przenikanie się kultur.

Następnie Elvira Olbrich, jedna z dyrektor londyńskiej Galerii POSK, zaprezentowała wystąpienie dotyczące działalności tejże Galerii, przygotowane przez Joannę Ciechanowską, dyrektor Galerii POSK, znaną malarzkę, pracującą też twórczo jako grafik i ilustrator. Autorka, pełniąca również kierowniczą rolę w Zrzeszeniu Polskich Artystów Plastyków, uwzględniła najważniejsze inicjatywy kulturalne POSK Gallery, wystawy i wernisaże, cele i założenia działania galerii, jej międzynarodowe sukcesy oraz ciekawe projekty polskich artystów wystawiających swoje dzieła w POSK.

Niezwykle interesujące było wystąpienie reżyser Heleny Kaut-Howson, która w zajmujący sposób opowiedziała o pracy polskiego twórcy teatralnego na obczyźnie i wyzwaniach, jakim musiała w owej sytuacji sprostać. Pani reżyser, zamieszkała w Anglii od 1965 roku, ma na swoim koncie ponad 100 produkcji teatralnych i operowych, które były wystawiane w ważnych światowych placówkach, m.in. w Holandii, Izraelu, Japonii, Kanadzie, Polsce, USA i w Wielkiej Brytanii. Jest założycielką Sceny Polskiej w POSK, laureatką licznych nagród: Peter Brook Open Space Award, Liverpool Post and Echo Arts Award, TMA Regional Theatre, Polski Festiwal Premier i wielu innych. Jest doceniana za wzbogacenie teatru brytyjskiego o europejski wymiar, łączenie różnych kultur i doświadczeń w artystycznej kreacji oraz wyjątkową intuicję reżyserską. Wystąpienie Heleny Kaut-Howson dotyczyło w dużej mierze recepcji prac polskiego reżysera za granicą i trudności, z jakimi przyszło się zmierzyć na drodze do bycia rozpoznaną jako twórca imigracyjny działający w ramach teatru brytyjskiego.

Ostatnim prelegentem był Aleksy Wróbel, animator kultury, poeta (którego wiersze tłumaczono na wiele języków europejskich), autor piosenek i tłumacz, członek Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, który opowiedział o Grupie Ar-

tystycznej KaMPe i jej artystycznym dorobku. Działająca od 2010 roku grupa początkowo zrzeszała głównie młodych poetów. Wraz z poszerzeniem działalności artystycznej o muzykę, fotografię i malarstwo, pierwotne Koło Młodych Poetów przekształciło się w organizację działającą w obecnym kształcie. Od samego początku głównym celem grupy była pomoc młodym twórcom w zaprezentowaniu dokonań, dotarciu do szerszego kręgu odbiorców, doskonaleniu warsztatu i zapoznaniu się z twórczością uznanych artystów imigracyjnych. W tym celu organizowano liczne spotkania poetyckie, podczas których prezentowano dzieła m.in. Jerzego Pietrkiewicza. Z czasem spotkania te przekształciły się w widowiska poetycko-muzyczne, które zjednały KaMPe liczne grono sympatyków. Obecnie grupa zajmuje się działalnością wydawniczą, organizacją cyklicznego Festiwalu Poezji Słowiańskiej oraz bierze udział w międzynarodowych wydarzeniach poetyckich. Działania te mają na celu promowanie kultury polskiej i słowiańskiej oraz angażowanie ich we współczesną kulturę brytyjską. Wystąpienie to bardzo dobrze podsumowało pozostałe referaty i pozostawiło konkluzję, że polscy artyści na obczyźnie są grupą prężnie działającą i mającą bardzo wiele do zaoferowania.

Po dyskusji na temat wysłuchanych wystąpień i tematyki konferencji, zamknęła ją oficjalnie pani rektor PUNO, dziękując przybyłym za obecność, wysłuchanie referatów i udział w dyskusji. Ponadto zapowiedziała, iż konferencja była pierwszą z serii kwietniowych spotkań poświęconych polskim twórcom działającym na obczyźnie. Kolejne dwie edycje poświęcone zostaną muzyce oraz architekturze tworzonej przez kolejne pokolenia Polaków, działających w Wielkiej Brytanii.

Po zakończeniu VI Konferencji Kwiecniowej PUNO zebrani obejrzeni program artystyczny – fragmenty spektaklu „Sto pociech”, opartego na twórczości Wisławy Szymborskiej, w wykonaniu zespołu Sceny Polskiej UK z siedzibą w POSK.

Na pożegnanie referenci i zaproszeni goście udali się na kolację, podczas której kontynuowano rozpoczęte wcześniej dyskusje i zastanawiano się nad przyszłością polskiej kultury na obczyźnie oraz sposobami jej promowania na angielskiej ziemi.